"יד ושם" רשות הזיכרון לשואה ולגבורה — המחלקה לגביית עדויות

סימננו: — 2708/152-ו

סימון הארכיון: —

שער העדות

03|3044

(תצלום אישי)

הארץ: — שודיה השפה: עברית

העד הרב שלמה וולבה השכלה ומקצוע רב, מנהל רוחני של ישיבת באר יעקב

כתובת ישיבת באר יעקב תאריך, מקום וארץ לידה כ"ב סיון תרעד (1914) ברלין

מקום מגורי העד בפרוץ המלחמה/המאורעות המתוארים

הנושא הראשי בוגר מוסדות השכלה רבנית באירופה המרכזית , מנהיג רוחני של ישיבת באר יעקב ,על עזרתו של הקונסול ההולנדי ב- STOCKHOLM , A.M. DE JONG בהוצאת מורי ותלמידי ישיבות משטח הכיבוש הסובייטי ליפן בשנות 1940-41

תוכן העדות שהותו של העד בישיבת מיר אחרי סיום לימודיו ב- FRANKFURT וב- MONTREUX – גירושו ע"י שלטונות פולין ב-1938 כאזרח גרמני והשתקעותו בשטוקהולם; פעילותם של רבנים ותלמידי ישיבות – אשר התרכזו בליטה אחרי פרוץ המלחמה – בדבר השגת היתרי יציאה לחו"ל; השתדלויות העד להשגת אישורי כניסה בודדים לארצות חפשיות; בית המדרש בתור מרכז לטיפול בפניות הנ"ל והשתתפותם של עסקנים מליטאי ברמניה ואוסטריה בפעולה זו; פגישתו של העד עם הקונסול ההולנדי דה יונג והרעיון של הנ"ל להוציא ויזות למושבה ההולנדית באי CURACAO עם מעבר דרך ברה"מ ויפן; מתן ויזות מסוג זה לאלף מועמדים להגירה ויציאתם בעוד מועד משטח ליטה לפני כניסת הגרמנים; קשיים שונים מצד שלטונות סובייטיים בתוך היתרי יציאה ונכונותו של דה יונג לעזור בכל מקרה ומקרה ע"י התערבות רשמית; העד כנציג של ועד הצלה ליד אגודת הרבנים האורתודוכסים באמריקה וקשריו עם גורמים יהודיים [illegible] העברת מכתבי פליטים ב- SHANGHAI וסכומי כסף עבורם דרך שטוקהולם; חוסר מעשה מצד השליח המיוחד לעניני הצלה מטעם הנשיא רוזבלט ליד השגרירות האמריקאית בשטוקהולם; פגישתו של העד עם שליח המחתרת הליטאית, [illegible]

המקומות הנזכרים בעדות	שמות האנשים הנזכרים בעדות

האוניברסיטה בקובנה VOKIETAITIS ב-1943 וסיפורו על השמדת יהודי ליטה – הריגתו של הנ"ל ע"י הגרמנים בשובו לתופי ליטה; השגת ויזה קולקטיבית מידי יורש העצר של שודיה GUSTAW ADOLF ל-500 בני ישיבות וכשלון התכנית להוצאתם משאנחאי בגלל סירוב אישור מעבר מצד השלטונות הסובייטיים.

הערות בין המסמכים שנשלחו ליד ושם ע"י מר דה יונג נמצאות רשימות של מאות אנשים – יהודים ופולנים, אשר קבלו ויזות לקיראסאו. בעדותו של הרב וולבה מדובר רק על בני ישיבות.(מ.מ.)

העדות כוללת: עדות, סקירה , העתקי ותצלומי מכתבים, תצלום אישי

מספר כולל של עמודים 6 מספר כולל של תת-יחידות

מקום באר יעקב תאריך דצמבר 1966 שם וחתימת המראיין יוסף ליטבק

אישור הנהלת המחלקה

הערות חותמת החתימה

תאריך 22/XI 1967

טופס 2 — 5000X3 (7.60)

סקירת עדותו של הרב שלמה וולבה על פרשת קירשאו

הרב שלמה וולבה משמש כיום כמנהלה הרוחני של ישיבת באר-יעקב. הוא נולד בברלין ב-1914. את השכלתו הכללית קיבל בברלין, למד בישיבת פרנקפורט, בישיבת מונטרה בשווייץ, ומשם עבר לישיבת מיר בפולין. בהיותו אזרח גרמני גורש מפולין ב-1938, והצליח לקבל זכות ישיבה בשטוקהולם. הוא מאמין כי זכות זו נתגלגלה לו מידי שמים, שכן באמצעותו ניצלו כאלף איש - בני ישיבות ורבנים, שהצלתם נתאפשרה ע"י מבצע, שתפקידים ראשיים מלאו בו הרב וולבה וקונסול הכבוד ההולנדי בשטוקהולם בימים ההם - כלומר בשנים 1940 - 1941.

הרב הנו בעל הומניה נאה של תלמיד-חכם, המסוגל בתוכו אנילות רוחנית תורנית-יהודית עם השכלה, תרבות וניסיונות מערב-אירופיים.

עם פרוץ המלחמה התחיל לשמש כתובת עיקרית ושליח-מצווה לאנשי ישיבת מיר, וכן רבנים ובני ישיבות אחרות - פליטים שנתרכזו בוילנה - וכן בני ישיבות מקומיות בליטא שפנו אליו בזעקת הצלה. בית-המדרש שהוקם על ידו בשטוקהולם, הפך לשרד הצלה, ועזרו על ידו רבנים ואנשי דת מפליטי גרמניה בשטוקהולם. בתורו אחרי אפשרויות הצלה הגיע לדה-יונג - גנרל-קונסול כבוד של הולנד בשטוקהולם - אשר הגיע לרב וולבה אישורים על כך שלאי קירסאו, הנמצא בידי הולנד, אין צורך באשרות כניסה. להלכה לא היה לאישורים אלה, ששמשו תחליף לאשרות, כל ערך מעשי, שכן לפי תקנות ההגירה של האי קירסאו זקוק היה כל מהגר שהגיע לאי רשיון הגירה אישי מידי מושל האי. מלבד זאת לא היו למעשה כל אפשרויות תחבורה לאי בשנות המלחמה. ברם, בדיעבד, שימשו אישורים אלה אסמכתא לקבלת היתרי יציאה מידי השלטונות הסובייטיים וזכות מעבר ליפן. האישורים והיתרי היציאה הסובייטיים שימשו שוב אסמכתא לקבלת אשרות מעבר דרך יפן. אף כי קשה לשפוט על פי הומר העדויות של הרבנים שטואלביץ וולבה, הרי בהסתמך על מקורות נוספים, כגון חוות דעתו של ד"ר זדה ורהפטיג, שישמש באותו זמן כיו"ר המשרד הארצישראלי בוילנה, ואשר ניהל מו"מ עם השלטונות הסובייטיים בדבר היתרי יציאה לפליטים - יש

מן הפליטים הלא-רצויים בדרך כשרה כבחינה פורפלית, ומה גם שקבלו תשלום נאה במטבע חוץ (180 דולר לנפש - לפי עדותו של הרב שטואלביץ) עבור הסכמתם ליציאת הפליטים, בני-הישיבות.

ד"ר ווהפטיג, שגישתו ביחס לפניעי הצלה מצד א לא-יהודים היא מקפטית, הביע בשיחתו עם הסראיין את חשדו, כי גם דה-יונג פעל אולי בעיקר מתוך תאוות-בצע. ברם, הדבר אינו מתאשר על-ידי הרב וולבה, שהיה המקשר הישיר עם דה-יונג, וקיים אתו קשרים במשך המש שנים - מתחילת המלחמה ועד סופה. חשד זה אינו נראה גם מגיוני לאור העבדות המסופרות על-ידי הרב וולבה. במה קיבל דה-יונג באלף דולר עבור כל האישורים שהוציא - דולר אחד לנפש. לוא רצה בכסף, היה מוחש מבומים יותר גדולים. מלבד זאת הוא היה רק קונסול כבוד ובעל הכנסות נאות מעסקים פרטיים. כמו-כן, אילו עיניו היו לבצע כסף, היה מעריב קשיים כדי להצדיק סחיטות נוספות. לעומת זה הוא תחבל כל מיני תחבולות כדי להקל על המיודדים ולסייע להצלחתם. אין לשכוח גם, כי בכך סיכן את מעמדו ומפקדו רב אם היה עושה זאת תמורת תגמול כספי כה זעום יחסית. הרב וולבה מציין גם את מסירותו של דה-יונג לענין ונכונותו להשרית את עצמו גם בימי המבוחה שלו, בימים ובשעות לא מתרדיות.

הרב וולבה שימש גם, במשך כל שנות המלחמה, כנציגו הרשמי של ועד ההצלה שהוקם על-ידי אגודת הרבנים האורתודוכסים באמריקה, וזכה להכרה רשמית מצד השגרירות האמריקנית בשטוקהולם, אשר סייעה בידו להעביר מכתבים מבני הישיבות ביפן ואליהם - על אף מצב המלחמה בין ארה"ב ויפן, והחשש למעשי ריגול.

ראויה לציון העובדה הנזכרת ע"י הרב וולבה בדבר "שליח הצלה" מיוחד של הנשיא רוזבלט לשטוקהולם, אשר למעשה לא נקף אצבע. עובדה אחרת הראויה לציון, בקשר עם שליח המחתרת הליטאית - <u>ווקשייטיס</u> בשטוקהולם, אשר באמצעותו נודע לראשונה - לפי דברי הרב וולבה - דבר השמדתם ההמונית של יהודי ליטא.

הסראיין: י. ליטבק

עדותו של הרב שלמה ורלכה על פרשת קירסאו

למדתי בבי"ס בברלין, וכן בישיבות פרנקפורט, מונטרה ופיד. ב-1938 גורשתי מפולין בגלל הדרכון הגרמני ועברתי לשטוקהולם, בה נשארתי עד 1946.

כשהרוסים נכנסו לליטא התחילו לפנות אלי אנשים שידעו על נוכחותי בשטוקהולם. ביניהם היה הרב ר' אלחנן וסרמן, שביקש ויזה בשבילו. אז עוד לא היה ידוע על קירסאו והמצאתי לו ויזה לסין. שרתתי גם בשביל אחרים ומצאתי, כי הקונסול מתאיי היה מוכן לתת כמה ויזות. נצלתי זאת עבור כמה אישים.

לא זכור לי מי גילה, כי הקונסול ההולנדי מוכן לתת ויזות לקירסאו. מכל מקום באותו זמן הגיעו כבר כאות מכתבים מליטא בדבר בקשות להגירה. נגשתי לגנרל קונסול ההולנדי, זה-יונג. הוא היה מוכן לתת אישור, כי לקירסאו אין צורך בויזה. הוא אישר לכל אדם על טופס מיוחד כי לקירסאו אין צורך בויזה. עבור כל טופס שלמתי אז חמישה וחצי קרונים שבדיים, שהיו קצת יותר מדולר אמריקני.

המכתבים רבו מיום ליום. מכירי עזרו לי בעבודתי. בית-המדרש שהוקם על ידי הפך למשרד הצלה. עזרו על ידי כמה עורכי-דין יהודים-פליטים בשבדיה, שהגיעו מאוסטריה ומגרמניה, ביניהם עו"ד מוריס פינצס (גיסו של ד"ר נבנצאל - מבקר המדינה), ששימש כיו"ר "העזרה העצמית" של פליטים יהודים (Emigranterna Självhjälp - בשבדית). הוא שיפל בצד המשרדי-ארגוני של המפעל, בו לא היה לי נסיון. שותף העיר, הרב הסדן (היום ביוהנסבורג) עזר לי לגייס כספים לתשלום עבור האישורים לקונסול ההולנדי והוצאות המשרד. בין היתר נתקבל מברק מוילנה מראש-ישיבת-רוגנה - הרב יוסף ברקוביץ - שכתב במברקו: "סכנת נפשות מחייבת [illegible] בשבת".

במשך הזמן התחילו להגיע לא רק מכתבים מבודדים כי אם מברקים ומכתבים שהכילו רשימות עם שמות רבים. חלק מן המסמכים עוכבו, כנראה, על-ידי השלטונות הסובייטיים ולא הגיעו ליד"א. זה נודע אחרי שאנשים דרשו בחזרה את תעודותיהם, שכלל לא הגיעו אלי. כך למשל בנו אלי אנשים מריגה - בירת לטביה - אף כי מעולם לא קבלתי דבר.

~~אישורים להגיע בנוסף לכ-100 אישורים נשלחו לבני יקבה שלי.~~

אישורים אלה נשלחו ברובם לאנשי ישיבות אחרות פולין וליטא.

המגע הישיר עם דה-יונג קוים על ידי. זה היה ניכר א כי הוא עושה את עבודתו למענו בחסן-לב. אף כי הקונסוליה היתה סגורה באופן רשמי בימי א' בשבוע והוא עצמו גר מחוץ לעיר, הרי היה בא בשבילי למשרד ביום ראשון, וגם עזר בכל מיני תחבולות נוספות, כשנתגלה צורך בהן. לדוגמה - הסובייטים שינו מדי פעם את דרישותיהם. היה איזה זמן שדרשו להעביר את האישורים ישר לאינטוריסט. הם לא הסתפקו בטופס האישור והיה צורך בסברקים דיפלומטיים ישירים מהקונסול לאינטוריסט. אנשים אלה קבלו את היתר היציאה על פי הסברקים הדיפלומטיים משעם הקונסול, שהוצעו, אגב, על ידו כדי להבטיח את הסידור היעיל. הוא אמנם קיבל תשלום בעד כל אישור, אבל הרעיון היה שלו והוא הצליח יפה. אין לי הרושם כי עשה זאת לשם הפקת רווחים פרטיים. מכל מקום הוא היה רק קונסול כבוד וקיים את הקונסוליה במשרד של עסקיו הפרטיים. הכנסתו מהאישורים היתה זעומה למדי, יתה, אף כי אין זה משנה את העובדה שלי קשה היה לגיים את הכסף הדרוש. כן לא ידוע לי מה עשה דה-יונג עם הכסף שקיבל מאתנו.

בעיה מיוחדת היוו האנשים שלא היו להם דרכונים. היה לי חבר בלוצרן בשוויץ, מר אלחנן הייגריך ארלנגר (גם כיום בשוויץ, כתבתו Heinrich Erlanger, Luzern, Sälihalde 8 הוא עסק בהמצאת דרכונים עבור האנשים. קרה גם שהוא שלח לי דרכונים ואני שלחתי לו ויזות.

השלב האחרון בספעל זה היה כשקבלנו סברק מוולדיבוסטוק מקבוצת בהורי ישיבת פיד שנתקעו שם. לא ידוע לי אם הרוסים לא נתנו להם לצאת או שהיפנים לא נתנו להם להכנסה. שלחנו להם סברק דיפלומטי לאינטוריסט בוולאדיבוסטוק, שכלל את רשימת האנשים שם, והם בטופו של דבר הורשו גם להמשיך בדרכם. אבל זו היתה קבוצה אחרונה שיצאה לפי סידור זה. לא זכור לי בדיוק תאריך יציאתם, אבל זה היה עוד לפני שהגרמנים פתחו במלחמתם נגד הרוסים.

כשהפליטים כבר היו בנמל קובה (Kobe) ביפן, הוקם באמריקה ועד הצלה ליד אגודת הרבנים האורתודוכסים, בראשותם של הרב ר'

[illegible] אותם לנציגם

בשטוקהולם.. הילופי המכתבים בין הפליטים בשבאי לאמריקה עברו על-ידי בשטוקהולם, והעברת הכספים היתה באמצעות ארלנגר בשוויץ. השגרירות האמריקנית בשטוקהולם הכירה בי כנציג רשמי של אגודת הרבנים והעבירה את המכתבים אלי, (ואיתם לארה"ב) אף כי אמריקה היתה כבר במצב מלחמה עם יפן. הסטייט-דפארטמנט אישר כי אין כאן משפ של ריגול. הנשיא רוזבלט שלח גם כאילו שליח מיוחד ליד השגרירות האמריקנית בשטוקהולם להצלת יהודים. אבל למעשה שליח זה לא עשה שום-דבר.

עקב הופיע מאמר באחד מעתוני שבדיה - "Dagens Nyheter" על המצב בליטא. המאמר העיד כי יש להם אינפורמציה טובה מאד על המתרחש בליטא. כיוון שרציתי לדעת מה גורל היהודים שם, פניתי לעורך העתון, הצגתי את עצמי כנציג הפליטים ובקשתיו להפגיש אותי עם מחבר המאמר. הוא אמר לי כי זה סודי, אבל הבטיח לשאול לדעתו של המחבר עצמו. התברר כי זה היה השגריר הליטאי לשעבר בשטוקהולם. התקשרתי אתו ובקשתי לשמוע מפיו על מצב היהודים בליטא. הוא סיפר לי כי לשטוקהולם הגיע איש מהתרת מליטא, שהביא את הידיעות מליטא. זה היה ב-1943, כשליטא היתה כבר כבושה על-ידי הגרמנים.

נפגשתי עם הפליט מליטא, שמו היה Docent Vokietaitis הוא היה קודם דוצנט באוניברסיטת קובנה. בקרתי אצלו ושאלתי על מה שקרה עם הישיבה בשלז, והוא מסר לי כי בשלז אין כבר יהודים, וכן אין יהודים בכל ליטא, פרט ל-12 אלף איש בגטו קובנה ו-9000 בגטו שאולא. יתר הושמדו. - זו היתה הידיעה הראשונה על השמדת יהודי ליטא.

עד כמה שבחו"ל לא ידעו על המתרחש מעיד מברק שקבלתי מהרב קושליאר שביקש ממני לשלוח מצות לגטו קובנה. נפגשתי עם האיש שבית למני שחזר בשליחות לליטא, ובקשתי ממנו להתקשר עם היהודים בגטו קובנה. אא הוא נתפס על-ידי הגרמנים בעלותו על חוף ליטא, והוסת על-ידם.

בתקופה האחרונה של המלחמה, ב-1944, כשגברו הפצצות האמריקנים על יפן והשמים הכבושים על-עדה, פנה אלי הרב שמואלביץ וביקש ממני לפעול למען הוצאת אנשיו משאנחאי. בינתיים התרחבה נציגות ועד הצלה בשטוקהולם.. נכלל בה גם הרב בנימין זאב יעקובזון, שהיה

רב בשטוקהולם וקודם בטרונהיים בנורבגיה. הרב משדן ועו"ד פינאס שהוזכרו לעיל, וכן מר האנס ליהן.

כשהגיעה הפנית משאנתי", התלשנו למנות ליורש העצר המבדי דאז, גוסטב אדולף - כעת מלך שבדיה.- שני הרבנים יעקובזון בקרו אצלו ובקשו מפנו ויזה קולקטיבית לחמש מאות תלמידי הישיבות בשאנתי". למחרת היום בא שליח מיוחד מטעמו התוך השבדי למשרדנו והביא את האישור. עמדה, איפוא, השאלה איך לסדר את ההעברה. העברנו את הענין לרב קלמנוביץ בארה"ב. הוא פנה לממשת בריה"מ וביקש טרנזיט ברכבת הטרנס-סיבירית או באויר. אבל בריה"מ השיבה בשלילה. יתכן שאז כבר התכוננו למלחמה נגד יפן.

על מרשה זו יודע אולי יותר מרטים הרב בנימין זאב יעקובזון בירושלים. כתובתו: סנהדריה, שיכון שג"י, גוש 5.

חתימת העד

העדות נגבתה על-ידי י. ליסבק

5.12.88

ש.מ.

נספח לדפים שלמה וולבה

I.

2708 / 152 -1

03|3044

כ"ג שבט תש"א ווילנא.

ידידנו אהובנו כליל המעלות והמדות רב שליט מהור"ר ואלבע נ"י

כן השמים סייעוהו לזכות את הרבים על ידי מעשה המסר להסציא אמצעי יציאת מן הארץ למקום אשר לבם רוצה בזה. זכות גדולה מתגלגלת על ידו, ולמהיה שלחוהו להתיות עם רב מבני תורה היקרים הנפלאים. גם אמתנו כתבנו אליו על דבר עצמנו יחד עם גיסי הג"ר דוד הזנובימס שליט"א ועוד גדולים משכירינו אשר נתגדלו המשגיח זצ"ל. ועתה ידידנו אהובנו, רבים מתלמידי ישיבתנו ישיבת מהרש"א באוסטרהא, המתגוררים עתה בווילנא, נפשם משתוקקת לצאת, והראיתי להם מקום לפנות אל רום הוד כבודו נ"י, להשתדל עבורם, והם התמו עצמם בבקשתם שהם תלמידי ישיבתנו. ואני מתחנן לפני רום כבודו נ"י להשתדל בכל יכולתו ויותר מיכולתו, וכי יודע אולי כן השמים סייעוהו להרבות בזכותו ולרוממו ולגדלו על ידי מצות מקות נפשות בני תורה, לבונן עליו ולהצילו מהבלי משיח ומכל מורעניות המתרגשות.

ובתקותנו כי בגודל נפשו ושוחר לבו יעמול ויתייגע להשיג אם לא בקאנסולאט זה, יהא בקאנסולאט אחר ואנחנו נתפלל ונעתיר להשפיע עליו ממרומים ישועה והצלחה כנפש ידידו אש דושו"ם נצח מו"מ

יוסף ברקוביץ

ב"ה יום ג' תש"א

ידידי רב חביבי מר שלמה ולבה נ"י

אמש"ש באהבה רבתו כבר כתבתי לו מכתב לפני ימים אחדים ועתה אכתב עוד הפעם מפני דבר שנתחדש. והוא כאשר פה נמצא אחד מתלמידי הישיבה היותר מובהקים מחדור הישן הרב הגאון המפורסם ר' חיים שפירא ומשפחתו Chaim Sapiro et family ומבקש מאת כבוד ידידי להשיג בעדו וויזע לקראסא. אודות כסף יראה לכתב להיים שערעשעווסקי וישלח מסתמא לו וכאשר עתה רק השאלה רק בעד יחידים ע"כ יראה נא בעצמו עצה ואם א"א לו בשום אופן ישלח שלגרמה לר' יוסף בערקאוויץ ויראה לזה עצה מפה גם נזכיר אותו אודות Jankel Glowinski Ber Rosenblum וכבר כתב בעדם הרב הגאון ר' יוסף בערקאוויץ והנה כאשר כמעט רובם של ההושבים לנסע כבר נסעו ורק אחדים נשארו ע"כ יראה נא למתר ערלייזיגען וואס גיכער

בסכתב הקודם בקשתיו אודות אני בעצמי ומשפחתי Judel Malin et family

אחכה לתשובתו ושמע ממנו בשורות טובות ומשפחות איש יהודא

אהערצליכען גרוס מאריש פינקיס פון מיר און הרב ר' יוסף נ"י.

אשתמש בהזדמנות זו לכתוב לרום כבוד ידידי אהובי עוד מלים אחדות. ידע נא כבוד ידידי, כי הזדמן הגדול של דורשי וויזות קאראסא כבר הלך, כי לעת עתה כבר נמתם הפתח הרחב להוצ"א. ורק לאחדים עוד נדרשת בשעה זו וויזא זו. לזאת אל תקשה עליו העבודה הזאת אשר אנו מבקשים מאתו בעד אחרים, יחידי סגולה, ומהם גדולי ישראל בעת הזאת לפלא בקשתם, ואגבם עוד גם ליחידי בני תורה. אגב, אעוררו, אשר מה לי כבוד ידידנו הרב הגאון ונ"י מהור"י יוסף רוזובסקי, שליט"א מו"ץ פה ווילנא, אשר כבודו ודאי מכירו ויודעו, כי גם הוא בקש מרום כבודו להשיג בעדו וויזא קאראסא, ולא השיג מפנו שום מענה. והנה כבוד ידידנו הג"ר רוזובסקי נ"י כדאי הוא להשתדל בעדו, כי גם הוא אשר הרבה לאחרים וביחוד לכל בני ישיבת מיר, אשר חסו בצל מרן אדמו"ר ז"ל, מלבד עצם גדולתו וכבודו.

ובודאי יעשה כל אשר נבקשו בזה בעד הגדולי תורה הללו אשר בפתב

בע"ה יום ב' למדשת בשלח תש"א לפ"ק פה ירו"ש

אל כבוד הכה"ג מר שלמה וואלבע שליט"א

ארשה לעצמי לפנות אל כבודו בבקשה, אף שאינני מכיר את כבודו אבל שמעתי את שמו הטוב כי הוא עוסק במקנת הרבים - לכן הנני סומך על זה - להשריה על כתר"ה שישתדל גם בעדי לקבל ויזה - להאלענדישע אינדיע Curacau - שמי עזריאל נתן רבינוביץ ושם אשתי חנה קלה ושם שלשה בני הנכור חיים (שלום טוביה) - והשני אביגדור והשלישית בת ושמה שושנה - את כל השמות והשבים ארשום א"ה בשפת המדינה - והנני מודה לו מראש על טובו וטרחתו עזריאל באאמו"ר הג"ר חיים זל רבינוביץ - רגו בישיבת הקדושה פה ירו"ש -

1903.III. 16 Azriel Noson Rabinovicius

1910.2.7 Chana Keile

1932.VIII.13 Chaim

1935.IX.2 Avigdor

1939.II.24 Sausana

הכתובת שלי

Rab A. Rabinovicius
Telsiai
Birutes 18

בע"ה יום ג' וארא תש"א פה ווילנא

כבוד הנכבד המפורסם לתהלה מר וואלבע נ"י

אחדש רוס' בחברת הכבוד!

ידידנו הרב מר שמחה זיסל כותב במכתבו ע"ד בקשתנו הנוגעת פמש לנפשנו, היות כי חסר לנו וויזה של האיטי או קעראסא אשר בזה נוכל א"ה לנסוע והזמן קצר. וכאשר נודע לנו שאפשר להשיג זאת בסדינתכם אצל הקונסול של ניידערלאנד. כי כתב מכתבים שיתן רק צריך לשלם איזה קריון בעד כל אחת. ושלחנו היום מכתבי בקשה אליו וע"כ נפשנו בבקשתנו שיואל נא בטובו להשתדל בזה ליכנס אצל הקונסל ולשלם בעדנו הרשומים משה הכסף יקבל בתשואת חן מאת הרב חיים שערשעווסקי כמו שכותב ידידנו מר שמחה זיסל וגם נוכל לבקש מהאפיס שלנו שישלח המגיע ולא יסבול מזה מ"ו מאומה. והעיקר כי יעשה בזה מה שאפשר להצלת נפשות כן יודיענו אולי צריך איזה דאקומענטין בדוקא אם כי ראיתי כי שלח לי שום דאקומענטין ג"כ. וכן יודיעני ע"ד האיטי. אתמול בתנו שעלעגראמע לכבודו בזה, והכל יודיענו ע"י טעלעגראמע על הרב ישראל לוואוויץ בנו אאאא של מרן המשגיח זצ"ל

אקצר במקום שאמרו להאריך ומובטחני כי יעשה בכל יכולתו למען טובתנו, בידו המכיר טובתו למפרע.

אליעזר זאב קאפלאן

מראבין

יום ג' ל"ט בא אושיאן

כבוד ידיד נפשי הרב הג' הנעלה המצוין במעלותיו הנפשיות
הגדולות והנשגבות מוהר"ר שלמה וואלבע נ"י

אחר ברכת השלום

הנה שמעתי שמעו הטוב הולך לפרחוק כי יפעול גדולות ונצורות
עבור ידידיו הנמצאים כאן ויעזור אותם בכל יכלתו ע"כ אמרתי הנא
גם אנכי בעצמי עם משפחתי נחוצים למאד מאד בל אוכל להעלות על הכתב
גדל הנחיצות וההכרחיות הגדולה לזה ד' ירחם וכמו שאבין רוב צערי
והצטרכותי יתעורר בו יתר תקף ועז לבא לעזרתי בזה אחרי אשר למד
אצל אחי שמואל יח"י כמה וכמה שנים וגם אנחנו למדנו ביחד בחיותי
אתו בישיבת מיר ובודאי לא נשכח מלבו לב טהור הדבר הזה כי זה ח"י
בקרוב זמן מאד רק שנים אחדות עברו מיום שנפרדנו איש מעל אחיו
ובודאי לא נמחה מלבו כל זה ע"כ בנדק אוכל להפצירהו כי יצא לעזרתי
בזה וישתדל בכל יכלתו לעשות עבורי הדבר דלהלן. והנה אני שלחתי
בקשה להאקאנסול מהאלענדית איגדיע שישלח לי ולמשפחתי וויזות ל
או לקאראסא וכפי שסרו לי אין צריך גם למאס ורק כי ישלח מכתב בזה
עם וויזע וצריך רק לשלם 4 1/2 קראן לכל וויזע גם שמעתי כי אפשר
להשיג בשטאקהאלם בהקהילה היהודית דשם הכסף הזה ואם לא אכצידהו
לסלק עבורי ואני אמציע לידו הכסף הזה אח"כ ואסבר לו שמות פרטי
בקשתי להאקאנסול על בקשה אחת

Eisciszki מעיר Aizik Burland

גר בעיר אושיאן בליטע ועל בקשה השנית שם אשתי ובניה

Feige Ste Fajwelson - Burland
Eliezer-Jankel
Naftoli Beer
Szmuel Awigdor

בניה הנעירים לימים

ואפצירהו מאד לראות להשתדל ככל אפשרותו להשיג עבורנו וויזות
ובודאי ידוע לו מכבר כי אשתי היא בת הגאון ר' נפתלי מראדין ובניה
הם בני הר"מ הקודם בישיבת ראדין וד' ישלם לו כמשכרתו וכפעלו הרב
והחסד הגדול שיעשה עמנו בזה כי רק על זה עינינו תלויות ואבקשו
כי תיכף בקבלו מכתבי זה בסוקדם האפשרי יפעול ויעשה עבורי זה,
שמואל אחי כבר השיג וויזע לצאת ובקרוב יסע לאפאן ובאין אשר
והנני אסמוך על רוב צדקת נפשו וישרת לבו השהור כי בודאי יפעול

מוצ"ש 25/1/41

כבוד ידיד נפשי הרב הגאון מר שלמה וואלבע נ"י

אבא בזה לבקשו לפלאות בקשת ידיד נפשי הרה"ג מר משה צפאתמאן אשר נפשו בשאלתו אל כבודו בפלוי בקשתו הלזו ומצוה גדולה למאד א"א לשער לבא בזה לעזרתו ולסייעו בזה כי בזה תלוי כל קיומו וישועתו. והוא אחד מבחירי כל הישיבות ברוב תורתו וגדלותו ומעלות נפשו הגדולות והנשגבות למאד על כל חוב גדול וקדוש הוא על כל מי שבשם ישראל יכונה להציל נפשו ובפרט על כת"ר לראות להשתדל בזה כל שביכלתו גם אני בעצמי כתבתי לכת"ר מכתב בקשה לעשות עבורי כדבר הזה ואסמוך על רוב צדקת כת"ר שיעשה וימלא כל בקשתנו ואסמוך

ברכת ידידו

אייזיק בורלאנד

הר"מ בישיבת ראדין

אף שכבר ידע הגאון הר"מ כתב פ"מ אביו לפלאות דבריו כבר נתתי מברק לכת"ר שיפקוד אצל הרב זיבר ששלחתי לו את הפירוס ההו"ל שלי וגם נתתי לו להרב מברק ולא קבלתי תשובה וגם הנני שולח כעת לכת"ר בקשה להקאנסול מקאראכא. וגם שלחתי לכת"ר בשבוע העברה הדאקומענט שלי כדי לקבל ויזה נא למע"ה לחוס עלי ויעשה לי זאת כי לי לפק"ב גם דמי ההוצאות אשיב לכת"ר וגם ההנהלה דישיבתנו שלחו לאמריקה מברק לסדר אודות הוצאות נ"ל שישלחו מאמריקה הוצאות שיעלה לכת"ר

xxxxxxxxxxxxxxxxx

גם שלחתי מכתב בקשה להקאנסאל הנ"ל עם העתקה צלומה מהפירוס שלי נא לרחם עלי משה

ובתודה לבבית אסיים מחכה לעזרתו

משה צפתמן

אגרת

ב"ה יום תש"א

רב שלום וברכה לידידי הנכבד והיקר כו"ד שלמה וואלבע נ"י
תלמיד ישיבתנו הקדושה ישיבת פיר.

הנה באתי אליך באיזה בקשה אשר היא נוגע גם לי. הנה כאשר
מסרת לי כי ביד ידידי להשיג איזה וויזע אשר ע"מ יה"י בידינו
להשיג וויזע ליאפאן. אמרתי כאשר א בטח ידוע לו כי גם אני הוסכמתי
לנסוע עם משפחתי תה"י ליאפאן. וכאשר בתי תה"י הנה היא מולת רחמ"ל
אשר היא צריכה לביקור הרופא לאיזה זמן תמידית, וכמובן כי הרופא
וואס האט איר גילעצעט ביז יעצט, איז נעשיג ווייטער בעדה. אין
אזויא וויא דער רופא וואס היילט איר איז איין אשכנאזי, און ער
איז איין מפעצאליסט און ער איז אויך צו פורען אין יאפאן,
דערום איז מיין ביטע וויא ווייט עס איז בידכם, האף איך אז איר
וועט זעהן א דאס צו בעקומען וואס ביכער און צו שיקען אהער.
איך געפין איך מאר נעשיג איבער צו געבען אז דער מענש מאר וועמן
איך בעט איז איין וויכטיגער מענש. דערום ביטע

איז תלוי ביד הש"י אז ער זאל אונז פירען בדרך הנכונה.

ממני יחזקאל לעווינשטיין משגיח בישיבת פיר

אולי בידו לסדר את הענין עד לח' שני להנשי בחן, יען כי אז
בדעתנו לנסוע לדרכינו וכמובן כי כאשר יה"י בידי וויזע אז תקותי
להשיג במאסקווע הויזע היאפאנית.

VIII

ב' שמות קובנה תש"א

אהובי יקירי מאד נעלה מ"ר שלמה י"י שלום.

אהדשה"ש באהבה לברכה רבה

אשר שלח לאמי נ"י את הויזה מהאייטא, נתקבל במועדו, אין בפי מלים להודות לידידי על הטובה הגדולה שעשה לנו בזה מסס הציל בזה נפש מישראל כי קבלנו כאן ידיעה מהקונסול היאפאני שעל סמך ויזה כזה וכדומה, כמו קוראסא ועוד יתן טרנזיט דרך ישון, וכבר קודם השת הגיש את הביירות לקבל רשיון יציאה ובאלה הימים מסתסא נקבל זה ואין ספק כי למה"י שלחו ה' במקומי אשר הוא למען תציל נפשות אהובנו והברנו כי שמעתי שמשתדל להשיג זה גם בעד יתר ידידינו הנצרכים לזה יהי נועם ה' עליו ומעשי ידיו יכונן וברוך יה"י לעיני ומשכורתו שלמה בזה ובבא.

ומגלגלין זכות ע"י זכאי, כי בזה יקבל ג"כ התעודות ובקשה מאת ידידנו הגאון ר' אליעזר קפלאן שליטא בעדו ובעד יתר בית הת"ת זצ"ל למותר לי לזרזו בזה ובודאי יעשה כל מה שביכולתו וכפי ראות עיני ידידי אשר ראוי ונכון לענין זה.

עוד פעם אני חוזר אל על אשר כתבתי מכבר כי לא יעמוד למני ענין הוצאות הכסף בעד משפחת הת"ת זצ"ל ויוכל לבקש בשמי מאת מר חיים שרשבסקי נ"י וישלח לו כל כמה שיבקש ממנו.

אקצר הפעם מפני טרדות והכנות לנסיעה...

והנני ידידו אוהבו נצח מודה לו בעד כל הטוב

שמחה

בס"ד

כבוד הבחרה"ג י"א ב

מוה' שלמה פ' ואלבע

אחרשה"ט ב כבחוג

אתכבד להמליץ בעד כל הפונים אל הדר"ג למלא שאלתם כידוע לכל כי נכון הדבר ומהר לעשותו במוקדם האפשרי על זה תלוי קיום של תוה"ק ידידם עוז כברכם בכל טוב סלב שולם פעלו ומשכורתו שלמה מגנזי ערופים

ישראל כבתראנופיץ

פ.ס.

ובפרט בעד הבחור המצוין התפקן בצ"צ באמונה יעקב יהודה מיענדזיזשעצקי נ"י הנ"ל

בע"ה יום ה' עשרה בשבט שמליעקי ליעא

שלום וברכה להיקר ומאד נעלה

בש"ת הרב מו"ה שלמה יחי' וולבע

אחר"ש ברגשי כבוד. הנני בא אליו בבקשה גדולה ע"ד בני

חבורתנו הנלוים אלינו שיש להם תעודות פולניות מלפני המלחמה

וכפי הנשמע יש בשטקהלם קונסול פולני אשר ביכולתו להחליפם על

"אויטלנדס פעסער" ועי"ז אפשר אח"כ להשיב ויזות "האיטי" וישיב

נא להודיענו בהקדם האפשרי אם כנים הדברים אזי נשלח אליו קפיות

כאושרות ע"י נטריון מתעודותיהם להוציא את הדבר לפועל בעז"ה

המוקירו ומכבדו מברכו בחיים ושלום וכל ט"ס

אלחנן בונם מברנוויטש

שלום וברכה לכבוד ידידי כר ש' וואלבע נ"י

אחדשה"ט באהבה רבה

הנה אבקש לכ' ידידי למלאות את בקשת הנכבד והמהולל ר' מאיר
פודראבינעק נ"י להשיג בעדו וויזע האימי', הנהו משוב ונכבד מאד
והוא מן המחזיקים היותר חשובים של ישיבתנו ה"ק בטח כ' ידידי
ימלא את בקשתו ויעמדל בעדו להשיגה בדוקדם הכי אפשרי הנני
הותם בברכה ידידו דו"ש באהבה מברכו בכל מילי דמישב ישראל חיים
קאכלאן

הנן אדומו"ת מרן המשגיח מאיר זצוקללה"ה

גם אוכל לכתב לכ' כי שני בניו שיה"י לומדים בישיבתנו הק'
והם בעלי כשרון מצוינים וחשובים יקרים מאד ובעלי מעלה הנ"ל

לדום תוך כבוד ידידנו תביבנו כליל אמרת המעלות והמדות
מר שלמה וואלבע נרו יאיר ויזהיר באור שבעתים לנצח הנה זה רבות
הוגעבותו וציערבותו, ובא"ת כי לרבים הגיעה תשועה על ידו, ומי
כמוהו אשר זכה לדבר גדול ונורא כזה להתגלגל זכות גדולה מאד ע"י
ומגלגלית זכות ע"י זכאי. ומצאנו ביונתן שנאמר בו...היונתן יעות
אשר תשועה גדולה עשה בישראל היום הזה וג"י אם יעול ארצה משערות
ראשו" ובודאי יפצה גם ר' ידידנו מכל רע ומגע לנצח. ומי יוכל
להתבונן בגדול הענין, מחשבות גדול דעות אשר לו עלילות,
אשר נשלח רום שלדו למחיה, ולקומם את התורה הגולה ומטולטלת גולה
אחר גולה. יקבל נא וכל העוזרים והמסייעים על ידו והמשתתפים אתו
את ברכות לב בני התורה מעומק נפשם להזרית לשלדם את שמש הצלחה
בכל מנות אשר הם מונים, ולגונן עליהם מכל מודעניות המתרגשות.

ויש עוד רבים מידידינו אשר לא קבלו ויזות קארטא, ומהם:
לייזער וואלף קאפלאן ומשפחתו, מריידת קאפלאן, הירש קאפלאן, שרה
ליעווינסאן (הוא גיסי הגיר לייזער פראדין בביו הגדולים ומכותו בת
החכן חיים ז"ל) גיסי הגיר דאוויס יאסעל הזנביץ ומשפחתו, מאשעק
עזריאל סעגאל, אמתר שרה סעגאל (אחד מאברכי מיר). כן אשריתו
לבקשו עוד בעד אחדים מיוחדים אבא בערקסאן ומשפחתו (אחד מתלמידים
הראשונים של מרן ז"ל) מאיר שרץ סיליעצקי ומשפחתו (ר' פרץ שראבער)
אראן יודא וויין ומשפחתו איסאקי יודעליעווישש ומשפחתו, וואלף א
יודעליעווישש בער ראזענבלום יאנקעל גלאווינסקי.

היום הברקנו לכבודו מברק לשאלו ע"ד ויזות לט"אם-ס"יא'. אקוה
כי כל מה שיוכל לעשות ודאי יעשה, ומרן ז"ל ישמח במעשיו וביחוד
אשר יעשה לתלמידי מרן ז"ל. כל העסק אשר אנחנו עסוקים איך להשיג
טראנזיט-יאסאן. והנני יומא מאת כבודו ברוב רגשי תודה על כל טוב
והסד שגמל עם כלנו, ותהא משכורתו שלמה מן השמים כמשאלות
ידידו אוהבו דורש שלומו וטובתו מוקירו ומכבדו

יוסף ברקוביץ סקאסירוע

כבוד הנכבד והנעלה מר וואלבע נ"י.
אין לי מה להוסיף על דברי גיסי הרב ר' יוסף בערקוויץ. והנני
מאושים כי היום ותתרלו ויפי ישיתבו מר שלשים ויזעם. אך באמת

דובליקאט הדש בעד לייזער וואלף קאפלאן ומשפחתו, פריידא קאפלאן
בתו ובנו הירש קאפלאן וחמותו שרה לעווינסון, וגיסתו ליבע לעווינסאן
ומשפחתה אם כי יש לנו טעלעגראפע אך נחוץ לנו הוויזא בעצמה בדוקא.
ישלח על גודל שרהתנו שאנו מטריחים אותו וכל המתעסקים בזה כי
מן השמים נשלחתם עמה למען הציל נפשות רבות אמן
המכבדו ומוקירו וסחכה לתשובתו המהירה. וישלח שלנו בדוקא
על אדריסא זאת

וכן נחוץ מאד בעד גיסי הרב ר' דוד יחסקל האזאנאוויץ
ומשפחתו יואל נא בטובו להזדרז ולעשות זאת לכולנו בטלפון

אליעזר זאב קאפלאן

ידידי יקירי מאוד בעלה מר שלמה וואלבע נ"י שלום.
אחדשה"ט באהבה וברכה מרובה,

את תודתי של אחי אברהם הגיעני בשעתו, והנני אמנם מתוב לו תודה בעד טובת לבו, בינתים נתקבל ג"כ מכתבו כי ביכלתו להשיג ויזה כינזית,(המכתב בעצמו לא קראתי כי נתקבל בעת שלא הייתי בביתי ובין כך וכך נאבד) ואיכ איפה הנגו מצרפים כאן את תעודתו של אחי אברהם ובודאי יעשה כל מה שיהי' ביכלתו להשיג איזה ויזה שהיא, כי אין נ"מ בזה כלל כמובן, גם יקירנו ר' יעקב מצרף כאן בקשתו ג"כ בענין זה ובודאי לא ישנע מלהתחבר עמנו, ולא יתחשב כלל עם הדמים אשר אולי יצרך להוציא ע"ז, באפשרות ראשונה נחזיר לו בתודה רבה. גם יקירנו מר יונה יפנה אליו בימים אלה בענין כמו זה ולפחות לי לבקש בעד כולם לעשות ככל משאלותם, ודאי יזדרז יקירי לעשות כ"ז במוקדם האפשרי, כי בערמת אלה יום לשנה יחשב, והבלאבה מרובה.

בחפשי באמתחתי מצאתי את רשימת דברי אמו"ר ז"ל משל מר שמעון ליפעס ששלח אלי אשתקד, שמתי עליהם כמוצא שלל רב מפש, ואין בפי מלים להודות לו ע"ז, רבות נהנתי מכל מלה ומלה, אם אמנם הכתיבה לקוי מאד, מתוסר שם כל ההסבר, ופה ושם נשתבש ג"כ הכונה, אולם אעפ"כ מאורות גדולים הם לזכור על ידם הדברים כמו שנאמרו בשעתם. ותפרא למרא וטובותם לשקיא - יישר כחך.

שלום לחבריו בני בית אולבגא, חסדי ה' לא תמנו, מפליא לעשות בהשגחה פרטית לעין כל, ותורתו נהתנו, ולמרות שורם בארבע מנות, הנה איש את רעהו יאמר חזק, והתקוה מעודדם כי קריבה ישועתם לבא אכי"כ.

בתודה קדומה על כל מפעליו הטיים ברוב ידידות וברכות כשו"ש
באפוי לישועת ה' כהרף עין

שמחה ...

נ.ב.

הנני חוזר בשיטה אחרונה: כי אם יהי' אך באפשרות להשיג הויזה הי"אפשרית אדי הוא מן המובחר, ובאם זאת לא אפשר אז יקח ויזה כינזית או איזה ויזה שהיא, אפשר גם לבקש הויזה גם בתור טרנזיט על איזה זמן שהוא.

בס"ד ח' מ"חשון תש"א

כבוד ידי"נ הג' הנעלה והמפואר, יראת ד' יצרו, כש"ת

מהר"ש ולבה שליט"א

שטוקהולם, יע"ו

אחדשה בא"ד וכש"ט

אקוה נא שלום למע"כ וכי דעתו ולבו על גורל הישיבה גם הלאה. אכן ההפסקה האחרונה היא ארוכה ביותר ומה גם כי כבר היו הימים הנוראים בינתיים שאפשר לעשות בהם תעמולה כבהזדמנות מתאימה. בשעתו הבדקנו לגטבורג והבדקנו גם למע"כ להודיעו עד"ז. כמובן שהדרכים כעת הולכים וגדלים מיום ליום ואם כי ידידנו האגאב' דטיקטין אינו מפיה דעת אך לפי היוקר הנוכחי ההוצאה בולעת כל תפיכה פבלי דעת כי באו אל קרבנה. בכלל יצא להשען רק על זה כי התמורות מעילות לפרקים ספיקות בלב אם כחו של האגאב"ד דטיקטין יפה יהי' לזמן ארוך, ד' ירחם. אי לזאת אל נא למע"כ להרפות ידיו מתעמולתו. אדרבה יחזק ויגדיל את הוג העסקנים והתומכים ויגב"י את התעמולה לגובה הראוי לפי ערך הישיבה ולפי דרישת הזמן.

כבר הודעתיו כי מה"היצעמ" לא קבלנו שום תמיכה כל העת. העיקר הוא שכל תמיכה תמולת ישר אלינו ולא ל"היצעמ" ולא לאדריסא אחרת כי אם על כתבתנו הישנה כי מרם נשתנה שום דבר ב"ה בנוגע לזה.

הישיבה ב"ה היא בכל הדרם והשינויים לא רק שלא התליש את המצב הרוחני אלא אדרבה ברוחניות רואים אנו היזוק גדול וסבה להודו יומר אמיץ וממש לא יאומן כי יסומר על התפרה הנפלאה ועל התצלחה הרוחנית בישיבה. השפעת הישיבה בכלל עברה כל גבול וכמעט שכל תמורות בני התורה וכל הרבנים שואבים מסבה את כח קיומם הרוחני בהיותם פה. אמנם מדברי מע"כ במכתביו ומגעגועין אלינו נראה כי לבו אומר לו אשר ב"ה לא הועם אור הישיבה וכי היא מקור חיים ומקור אושר שאין דוגמתו. תבה נקוה נא כי עוד יזכה לשוב אלינו בימים טובים מאלה, בימים של גאולה וישועה לכל בית ישראל.

בטח ימציא את המכתב הלוטה פה לפו"ח שליט"א באפשרות הראשונה והנני מודה לו על זה ועל כל אשר עושה לטובתנו והנני ידידו הדוש"ט כל הימים והמו"מ כרב ערכו

חיים ליב שמואלביץ

ב"ה ב' בלק ב' תמו"ז - ת"ש

הו"כ ידידנו התביב והיקר מצויין במדות ובמעלות מסגנו הכמים,

מר שלמה ולבה הי"ו

שלום וברכה מרובה.

אחר"ש ר' ידידי ברב אהבה והביבות.

זה לא כבר ראיתי בא"ז ספר בשם הגר"א מולוזין ז"ל כי בשבדו של אדה"ר נגזר על כל אדם ואדם כל מקום ומקום שיהי' בכל שעה ושעה מכל ימי חייו ומזה אנו מתעוררים על גדולתו של אדם כי אין בכל ימי חייו שום מקרה בודד של מה בכך. האדם הגדול - הכל, כל אשר יארע לו הוא למטרה אחת והכלית נכבדה ועל האדם לכוון את המטרה והתכלית בשעה זו. שעת חירום שעת גזירות ומורעניות ד"ל אשר אין לך כל יום שאנו יושבים והושבים מה נעשה לבניה של הנותנים נפשם עליה. אנה אנו באים, המצב הוא היום כמו בשעה שעמדו ישראל על הים הים סוגר והמדבר מצד אחד והיות רעות מצד השלישי, עולה על לבי אולי כבודו ציר שלוח לאיזה משרה קדושה לימים אלה, למען הציל נפשות רבות ולהחיות עם רב.

כתבתי מעם לידידי כי מחשבים אנו אותו כאבר וחלק מישיבתנו הקדושה, טבע האבר והחלק הוא שמעצמו הוא מרגיש בכל צרת הגוף והכלל, מעצמו הוא יודע את הכל, מה שמעיק ומה שכואב. ועל סמך זה אחשוב כי ידידנו יודע ומרגיש את כל מה שאנו מרגישים ולמותר לבאר הכל באריכות, לחכימא די ברמיזא.

אצלנו ב"ה הכל בשלום ובשלוה, אין כל חדש, רק לבנו שבור בקרבנו ע"ד כל ידידנו וחברנו הנאמנים - אשר ר' ידידנו למד עמם ביחד כמה שנים - אשר כולם נמצאים בארצות אויב, וכל מחשבותנו עתה הוא ע"ד הצלת נפשם וגופם אשר הוא בסכנה גדולה, והבה הודענו לידידנו בארצות הברית שיראו בכל שמצי כוחם להפיל חשבונם האלה, ולפי ידיעתנו עובדים המה בכל מרץ כחם. ואולי יתן ה' איזה הצלה ופתח תקוה בעדם. ואמנם לעת עתה מה טוב ה' לו יכצאו מקום מחסה ומפלט במדינתכם. כי מי יודע מה ילד יום, ומה ילד שעה במדינתם, ומי יודע אם יוכלו לצאת אח"כ משם, ובמדינתכם הרי הם בטוחים לע"ע ובמשך איזה חדשים שיצאו שם יוכלו למצוא מקום להגרה לארצות הברית או לארץ ישראל. והבני משיל עבודה זו הקדושה והגדולה על ר' ידידנו.

כ"א לגור בארצכם חדשים אחדים עד נוכל לנסוע הלאה לארצות הברית או לארץ ישראל, כמובן יתנו אתינו בארצות הברית גאראנטיעס נאמנות לפרנסתם שלא יפלו למשא על מדינתכם, כן גם נוכל לתת באופן רשמי הבטחה כמ"אגענץ" כי יתנו לנו במשך זמן הקרוב שרטיפיקטים לצ"י, כן תתיישב עם כר לעתמאן ועוד נכבדים כאלה אשר תביר כי יש להם א התענינות למטרה קדושה נכבדה כזאת, ותכנס עמהם לתרב ערנטריי", ובי"ד תדונו על הדבר אם א יש איזה יכולת וסקום השתדלות לזה. המבנו לשלוח אא שליח מיוחד לתכלית זה, אבל מפני איזה סיבות נתעכב הדבר. ונהכה עד בוא לנו דברי ידידנו אם יש בכל זה איזה מפשות.

ב) אם ענין הראשון הוא בלתי אפשרי, אולי ימצא הצלה מורתא בשביל איזה ידידים לכה"מ לעשרת איש, אופן זה צריך להיות על דרך אינדיבידואלי. הינו שאחד מאזרחי מדינתכם בעל הון ונכסים ישלח ארוימפאדערונקס-פאפירען בתור קרוב שהמץ להתראות עמו על חדשים אחדים, ושהוא נותן ערבות ואחריות בעד פרנסתו וכלכלתו, ועל דרך זה שמענו שיש יכולת לקבל רשיון כניסה. ואם זה אמת אחשוב כי אחרי השתדלות רבה אפשר למצוא עשרה נכבדים כאלה שיאותו לנו לבוא לעזרתנו

תבאי כפול ומכופל שתה' הכל בהצנע היותר גדול לפרסם רק לאותם הצריכים לכם לעזרתכם. וכן אבקש מאת כ' ידידים שגם א במשובותו לנו תה' הכל בהצנע, ושלא לפרסם כל ענין זה של בקשתנו גם לידידיו היותר קרובים שבוא בא עמהם בקשר מכתבים, וישיב דבר בענין זה רק לי, ולידידנו מהרש"ז נ"י.

כאשר יהי' לידידנו הידיעות הראשונות בענין זה הן על דבר ענין א' והן על דבר ענין ב' יודיע לנו היכף ע"י המלגרף, בכל האופנים הן באופן היובי והן באופן שליל', וגם בודאי יכתוב לנו מכתב מכל הנאל.

ידידו הדו"ש ברב אהבה, ומתענין לדעת משלומו ומכל אשר אתו לטובה. נזכה לראות בישועת ה' את עמו בב"א

XVI

ח' בלק ה' המוז תש"ש

כבוד ידי"נ יקר וחביב מר שלמה ומלבע נ"י שלום.

מחדשת"ש באהבה נאמנה וברכה מרובה.

עתה באנו על עסקי הצלת נפשות והצלת מיודי תורה, ד' אמות של הלכה גם יחד. המתרת שמתר ה' לבני התורה ונושאיה להניחם ולהביאם מאפלה לאורה, למקום אשר דמינו כי פה נשב עד כי גלי הים המוער יכוחו ישובו מזעמם - הנה שוב שמפונו המים הזדונים ואפפונו עד נפש, נתנבו בהגוי הסלע, נבוכים וסגורים מכל צד, העולם המך בעדנו בלי מצוא מתח למפלט, ואם כי זיק התקוה עדיין לא עמום לגמרי, כי מתנהלת העמולה גדולה באמריקה לסגן להתור איזה התירה בשערי הנעולות, אשר אמנם לה' אנו מיחלים, כי יברך ויכונן מעשי ידי העוסקים בקודש להוציא הדבר לפועל. אולם כמובן שלא יום ולא חודש ימים צריכים להוצאת ענין גדול כזה וא"כ מי יודע אם בינתיים לא יושללו ממנו כל מין אפשרות להגדה בכלל, כדרכם מאז להמגיר דלתי וברי"ו הומותיהם בלי יוצא ובא, אשר לזאת ביחוד עיקר יראתנו ופחדנו, וכמובן שבזמן תקופתנו זו, שמהלך הפרעות בעולם הולך בצעדים בת ענקיים, וגם באופן פתאומי כ"כ אשר ממש אין העולם עומד על סדרה במות אף בגע, כל שעה ורגע מתהלחלים ומשתנים מעמדי מדינות מקנה אל קצה בלי שום ידיעה והכנה מקודם, הנה אי אפשר ודאי לידע מה יולד יום, ואין רשאים איפה לסמוך על כל מיני תעמולות המתנהלות פה ושם בענין הגדה, ומשום זה שמנו פנינו ומשרתנו עתה להשיג רשיון כניסה במדינתכם אתם על מנת איזה חודשים לכה"פ, והוא הענין אשר באנו אודותו במכתבנו זה, וכבר כתב ופרט ידידנו הגדול מר ארי' לייב מ' כל ענין הבקשה והשאלות שיש בזה, ועתה יראה נא יקירי, כי הנהו היחיד המיוחד הקרוב ללבנו אשר כולנו נתנו עינינו בו שהוא יהי' הציר הנאמן לגשם ענין נכבד זה להצלת נפשות ממש ולחלצם מן המצר, וזה מסיל על ידידנו חוב גדול לשכם עצה ולהתאמץ בכל מאמצי כחותיו וגם לארגן ולשתף עמו בעבודתו את כל מי שיש לאל ידו למייע בענין זה, ואל יראה דבר זה רחוק בעיניו לומר: כבד הדבר לנשכה אין באפשרות לעשותה, ובזה ידחה הלילה כל הענין שרם עוד ינסה לבדוק הדבר היטב היטב על כל פרטי הענין, אל יהי' מפליג לכל דבר, ואמנם כבר הורגלנו - ביחוד משך העת האחרונה מיום נעקרנו ממקומנו עד עתה - גם בפופתים ונמים גלוים ממש, לגמרי שלא כדרך הטבע, ומכש"כ בנידון דידן אשר אמנם למי היד יעות שקבלנו בכאן

עתה עת לחשות ולא עת להבוק ידים, עת עתה אאאאאאא לקרב כל רחוק, אל נא יקירי יסוג אחור מלפני כל קושיים ומבני נגף אשר אולי יפצאם על דרך עבודתם זו, יאזור נא מתניו באמיצות ועקשנות רבה, ואם יוצרך לענין זה גם דמים מרובים, ג"כ לא יעמוד זה לנגדו, מידינו יבקש והכל יסודר במוב, רק אל נא ינוח ולא ישקוט אף רגע עד אשר אם כלה להוציא הדבר למועל, והפץ ה' בידו ודיו יצליח ומגלגלין זכות ע"י זכאי.

הארכתי בדברים אם כי לידיד כמותו סגי אף ברמיזא כל דהו, אולם לעורר בחתי את כל ידידי ומכירי ישיבתנו מקרוב ורחוק שאל ידאו באדישות ברעתנו שנמצאנו ואין דבר, ואין מזרזין אלא למזורזין ובעיקר להזדרז ולא לאחר את המועד כי הזמן קצר מאוד ה' ירחם והמלאכה גדולה ומרובה ואל על הפועלים בקודש להתרשל כלל, ומצדיקי הרבים יזהירו ככוכבים לעולם ועד ויהי נועם וכו'

בצפוי לישועת ה' כהרף עין כי יד ה' לא תקצר ונזכה להוצאת וגאולת אמיתית מיד ה' בתוך כל ישראל הנני בזה ידידך אוהבו דוש"ש בל"נ מברכו ברש"ס

הכותב בלב נשבר ונדכה ש. זיסקינד

נ.ב.

בקשתי ע"י מר משה כהן היתה עוד טרם שנתעוררנו בענין זה, ועתה אבקש את כ' ידידי שלא לפרסם ענין מכתבנו וכל מעשיו יהיו בכל הצניעות שאפשר להיות ובתשובתו אלינו ג"כ יכתוב הכל ברמז ועל הכתבת הרשומה על המעטפה, וגם במכתביו למר משה כהן לא יזכיר כלל ממכתבנו ובקשתנו זו ממני המעמים הכמוסים עמדי, ועל כ' קסמירנא.

הנ"ל.

XVIII

ד' נצבים תש"ט

לכבוד ידידי יקר ונכבד מר שלמה וואלבע תי"ו, שלום.

אחרשה"ט באהבה וברכה.

אבא בזה בבקשה שטוחה, כפי שידוע לו יש כמעט לכל בני ישיבתו ויזות להאלענדישע אמריקה, הנא האי הנקרא קירסאו השיגו זאת מהקונסול מרם ביטולו, נתן אז לכל מבקש בנקל מאוד, והוא באמת לא ויזה אמתית, כי לפי דברי הקונסול אין צריכים כלל לשום ויזה לפי שהמץ לנסוע להאי ההוא, אליו שנתן תעודה כזו שהנהו רק מאשר בזה אבל התעודה יכול לבא להאי ההוא, ישמש תעודה זו בעיקר למען להשיג ע"ז טראנזיט מהקונסול היאפאני, ואמנם כן שכל הישיבה השיגו טרנזיט ויזות מהקנסול היפאני ואשר בעת הזאת הנהו ענין גדול מאד, ויש הרבה תקוות בע"ה ובחסדיו המרובים, שיהי' אפשר לכל מי שיש לו בעיקר הטרנזיט ויזה של הקנסול היפאני ליסע לשם, והנה אחי אברהם הרשל אז בזה ועתה יש עג"ב רב מזה, וכעת כבר אין זה מאשרות להשיג זה פה מפני טעמים שונים, ע"כ אשרנו לפנות אל כ' ידידי, שיתאמץ וישתדל להשיג זאת - את הטרנזיט ויזה מהקונסול היפאני - במדינתו. אם יש אצלכם קנסול הלנדאי, הרי מה טוב, ויוכל לקחת ממנו ויזה לקירסאו הנקרא אצלם ג"כ ווענס אינדיע - ועל סמך זה יוכל להשיג טרנזיט ויזה דרך יאפאן מהקנסול אשר אצלכם. ואף אם אין אצלכם קנסול הלנדי, אזי ג"כ יוכל להשיג טרנזיט ויזה מהקנסול היפאני, היינו שנותן טרנזיט לקירסאו, אחרי שויזה אל קירסאו אין צריכים בכלל, גם כאן השיגו הרבה אנשים טרנזיט מיאפאן גם בלעדי תויזה על קירסאו, זאת בקשתי, ואמנם ידוע אדע כי אפשר שלא כ"כ בנקל יעלה הדבר הזה בידו, אולם על רוב כסידות ידידי אסמוך, כי יתפוש כל האמצעים שיהי' בזה ויזמיף אופן רב עד אם כלה הדבר לעשות והנני מצרף בזה תעודת הו"ל של אחי מ' ולתשובתו התכופה אחכה.

כפי שידוע לו נתחלקו בני ישיבתו באשכנז לארבעה מקומות סביב מקומם הראשון, לא חסר לנו כלל, בכלל מתנהג כאן הכל בסדר ובשטר וב"ה שהננו נמצאים תחת משמת האדם הגדול ושוב הלבב א ראש ומנהיג המדינה שאלין ירום הודו, וח' לא יעזבנו ולא ישכנו כאשר עד הנה עזרונו רחמיו.

ובתקוה כי ישלא בקשתי בכל מאמצי כחותיו הנני בזה בתודה קדושה המוקירו ומברכו בכטו"ס ובזכה כולנו לגאולה וישועה אמתית בתוך כ"י, ויכתב ויחתם להיים

XIII

ב"ה ה' וארא תש"א

כבוד ידידי הרב המפורסם רב פעלים

מר שלמה וולבא נ"י

אחדש"ה באה"ר

כאשר שמעו הטוב הולך במדינתנו שפועל טוב לעמו, הנני לבקשו בעד גיסי הרב ר' יצחק אלתנן וולדשן ומשפחתו, ובעד גיסי הרב כ' ניסן פורטאשינסקי ומשפחתו, ובעד שוו"ב הרב ר' יואל קליינערמן ומשפחתו למעל להשיג בעדם ויזות לקידטא וכדומה בקדם היתר וה' ישלם לכם משכרתו בעד הצלת נפשות כאלו.

בתקו' כי יפלא בקשתי יגתן לו תודה מראש

ידידו

ר"מ בישיבת הנ"